

TUNNETTEKO PASTORI WOLFERINUKSEN?

Jürgen Diestelmann, tohtori, Saksa

Jos joku kysyisi teiltä: “Tunnetteko pastori Wolferinuksen?”, vastaisitte varmasti: “En!” Sillä ettehan te voi häntä ensinkään tuntea. Hän on nimittäin ollut kuolleena jo yli 400 vuotta. Mutta tästä huolimatta olette varmasti jo kohdanneet hänet, ainakin hänen mielipiteissään ja vakaumuksissaan. Ne elävät selvästi edelleenkin ilman, että niitä kyetään hävittämään. Useimmat, jotka nykyään levittävät niitä eteenpäin, arvelevat jopa edustavansa siten Lutherin kantaa, vaikka kyseessä kuitenkin on vain pastori Wolferinuksen mielipide. Kun luette seuraavan esityksen, saattaa vain hänen nimensä tuoda mieleenne sellaisia ihmisiä. Siksi kysyn esitykseni lopussa vielä uudelleen: “Tunnetteko pastori Wolferinuksen?”

Mistä on kyse? Wolferinus oli pastori Eislebenissä, jolla paikkakunnalla Luther syntyi (ja myöhemmin kuoli). Uskonpuhdistajalle oli erityisen tuskallista joutua kuulemaan, että juuri siellä eräs pastori esitti harhaanjohtavia käsityksiä. Wolferinus oli nimittäin edustanut mielipidettä: “Sakramentti on sakramentti vain sitä toimitettaessa.” Niinpä hän päätteli, ettei tarvitse huolehtia siitä, jos ehtoollisenvieton jälkeen siunatusta leivästä ja viinistä jää jotain yli. Päinvastoin hän oli sitä mieltä, että on “hurmahenkisyyttä”, “ilkeämielisyyttä” ja “luonnotonta tietämättömyyttä” ajatella, että jos ehtoollisenvieton päätyttyä on jäljellä konsekroitua leipää ja konsekroitua viiniä, niin tämä on vielä sakramentti. Hänen mukaansa ylijääneet (siunatut aineet) olivat vain leipää ja viiniä, ikään kuin Kristuksen siunaussanat eivät olisi koskaan kohdanneet niitä. Luther kauhistui tätä ja vastasi kahdella kiivassanaisella kirjeellä. Hän moitti Wolferinusta:

“Mistä sinä olet saanut tämän erityisen julkeutesi, kun et pidättäydy toimimasta niin ilmeisen pahoin? Sinun olisi tullut tietää, että on pahennus, kun sinä sekoitat ylijääneen leivän ja viinin (kuten sanot) tavallisen leivän ja viinin kanssa. Kenen esimerkkiä sinä siten seuraat? Sinä et selvästikään näe, mitä vaarallisia kysymyksiä sinä saat aikaan, kun ylenpalttisella ymmärrykselläsi tahdot väittää, että kun jakaminen, antaminen ja vastaanottaminen lakkaa, lakkaa myös sakramentti. Tahdotko, että sinua on pidettävä zwingliläisenä? Olen taipuvainen

uskomaan, että sinä olet jo sairastunut sellaiseen zwingliläiseen hulluuteen.”

Kun pastori Wolferinus tämän jälkeen tahtoi puolustella itseään, jossa yhteydessä hän myös saattoi vedota erääseen oppineeseen teologian professoriin käsityksensä tueksi, kirjoitti Luther hänelle toisen, vielä selvemmän kirjeen. Siinä sanotaan:

“Te saavutatte tällä sen, että teillä ei katsota enää olevan mitään sakramenttia. Sillä jos sellainen sakramentin tyypistyminen tapahtuisi, täytyisi siitä seurata, että lausuttujen tai laulettujen sanojen (= konsekraatio) jälkeen, mitkä ovat tärkein ja vaikuttavin toimitus sakramentissa, kukaan ei voisi saada Kristuksen ruumista ja verta... Se saa aikaan lukemattomia omantunnonvaivoja ja loppumattomasti kysymyksiä.”

Siten Luther oli paljastanut pastori Wolferinuksen näkemyksen heikon kohdan. Kun tämä näet pyhästi vakuutti, että “sakramentti on sakramentti vain sitä toimitettaessa”, oli hän kokonaan unohtanut (tai tietoisesti salannut), että olennainen osa Kristuksen sanoilla “tehkää tämä minun muistokseni” säätämää ehtoollistoimitusta on niiden sanojen lausuminen, jotka Herra itse siinä lausui. Pastori lausuu tai laulaa ne ehtoollisenvietossa Kristuksen sijasta. Hän tekee tämän Kristuksen nimessä. Asetussanat pysyvät myös pastorin suussa Kristuksen omina luovina sanoina. Niillä on vaikuttava voima, kuten Luther yhä uudelleen painottaa. Hän kutsui niitä tästä syystä kerran “jumalallisiksi, kaikkivoiviksi, taivaallisiksi ja pyhiksi sanoiksi, jotka Kristus itse pyhällä suullaan lausui ehtoollisessa ja jotka hän käski lausuttaviksi”. Nämä sanat vaikuttavat, että leipä ja viini ovat nyt Kristuksen ruumis ja veri. Näiden sanojen merkitystä ei siis saa nähdä vain niiden (kylläkin myös hyvin tärkeässä) julistusluonteessa.

Tästä seuraa itsestään selvästi, että siunattu leipä ja siunattu viini on aina erotettava tarkoin siunaamattomasta leivästä ja viinistä. Luther määräsi tästä syystä nimenomaan, että vain niin paljon leipää ja viiniä tuli konsekroida, kuin kussakin ehtoollisenvietossa tarvittiin, ja jos niitä jäi jonkin verran yli, tuli ne nauttia ehtoollisenvieton aikana. Uskonpuhdistaja tahtoi, että tätä noudatettaisiin mitä suurimmalla huolella eikä voi erehtyä siitä, että tässä oli hänellä kysymyksessä ehtoollisuskon sydän:

reaalipreesenssi, ts. Kristuksen ruumiin ja veren todellinen ja tosi läsnäolo pyhän ehtoollisen leivässä ja viinissä, joiden kautta Kristus lahjoittaa armonsa.

Tällainen huolellisuus ei luonnollisesti ole tarpeen, jos joku sanoo: “Sakramentti on sakramentti vain sitä toimitettaessa.” Wolferinus ja hänen hengenheimolaisensa olivat tosin (samoin kuin sellaisten ajatusten edustajat tänä päivänä) valmiit myöntämään, ettei ehtoolliselta ylijääneitä (siunattuja aineita) tule muutta mutkitta viskata välinpitämättömästi pois. Mutta tämä “myönnytys” ei perustunut siihen, että he pitivät konsekturoituja aineita Kristuksen ruumiina ja verenä, vaan se perustui ainoastaan tiettyyn “pieteettiin” ja siihen, että on olemassa niin monia ymmärtämättömiä, jotka saattaisivat loukkaantua, jos kaikkein pyhintä käsiteltäisiin välinpitämättömästi.

Luterilaisesta kirkosta on joka tapauksessa runsaasti todisteita siitä, millä kunnioituksella - perustuen uskoon reaali-preesenssiin - sakramenttia on käsitelty. Siihen ei voida tässä mennä tilanpuutteen tähden. Voidaan joka tapauksessa sanoa, että tämä kunnioittaminen on kauttaaltaan teologisesti perusteltua, sillä se on hurskauden osoittamista sitä kohtaan, mitä Kristus on siunannut.

Luterilaisen kirkon tunnustuksessa (Yksimielisyyden kirja) on tämä Lutherin ehtoollisuusko selvästi säilytettynä. Siellä sanotaan:

“Kristuksen ruumiin ja veren todellista läsnäoloa ehtoollisessa ei saa aikaan kenenkään ihmisen sana eikä teko ... Meidän on myönnettävä, että kaiken saa aikaan kaikkivaltiaan Jumalan voima ja Herramme Jeesuksen Kristuksen sana, asetus ja säätämys, ei mikään muu” (Yksimielisyyden ohje, TK 1990, s. 526).

Tunnustus korostaa sitä, että Kristuksen sana ei ollut vain ensimmäisessä ehtoollisessa läsnä luovana, vaan se on kaikkialla samalla tavalla vaikuttavana, missä ehtoollista “vietetään Kristuksen asetuksen mukaan ja missä käytetään hänen lausumiaan sanoja”. “Sanat lausuu papin suu, mutta esiin pannut ehtoollisaineet siunaa Jumalan voima ja armo, kun hän sanoo: ”Tämä on minun ruumiini”” (TK 1990, s. 526).

Pastori Wolferinus, joka unohti tämän, ei ole tosin mikään erikoistapaus. Jo Lutherin aikana oli yhä enemmän niitä, jotka sanoivat: "Sakramentti on sakramentti vain sitä toimitettaessa." Sellaiset ihmiset eivät siksi voineet enää antaa seurakunnan jäsenille mitään selvää tietoa siitä, mitä nämä oikeastaan vastaanottivat pastorin kädestä, kun he pyhää ehtoollista Jeesuksen Kristuksen nimessä vietettäessä tulivat alttarille. Esimerkiksi Frankfurt am Mainissa oli sellaisia pastoreita. He välttivät sanomasta seurakuntansa jäsenille mitään selvää ja vastasivat ainoastaan kaiken verhoavalla vastauksella: Se on se ruumis, "jota Kristus tarkoittaa". Luther otti tähän kantaa tunnetusti iskevällä kielenkäytöllään. Niitä, jotka näin puhuivat, hän syytti siitä, että he puhuivat kuin joku, jolla on suu täynnä puuroa ja joka voi sanoa vain "mum-mum". Tämän taustalla olevaa asennoitumista hän kuvasi tekopyhäksi ilveilyksi ja petolliseksi salaiseksi peliksi: "Monilla paikkakunnilla on (mikä lohduttaa minua) ihmisiä, jotka opettavat edelleen kuten me. Toiset sitä vastoin muuttavat sanansa toiseksi mutta pitävät yhtä kaikki aiemman, väärän käsityksensä mielessään ja käytössä. He sanovat suullaan, että Kristuksen ruumis ja veri on todellisesti läsnä sakramentissa. Kun yksinkertainen ihminen kuulee tämän, hän menee sinne sakramentille, mutta saa kuitenkin vain leipää ja viiniä. Sillä heidän opettajansa eivät anna mitään enempää eivätkä myöskään tarkoita mitään enempää... Heidän salainen vakaumuksensa on, että Kristuksen totinen ruumis ja veri on kuitenkin vain hengellisesti läsnä sakramentissa, ei ruumiillisesti, ja otetaan ainoastaan sydämessä vastaan uskolla, ei ruumiillisesti suulla... Katsohan, eikö tässä harjoiteta perkeleellistä ilveilyä Kristuksen sanojen kanssa ja aivan häpeällisesti petkuteta ja riistetä yksinkertaisilta sydämiltä sakramentti."

Siksi Luther neuvoo niitä seurakunnan jäseniä, jotka ovat tulleet epävarmoiksi tämän suhteen, pyytämään pastoriltaan selvää vastausta:

"Mene itse tai lähetä joku hänen luokseen ja pyydä häntä sanomaan sinulle selvästi, mitä se on, mitä hän sinulle käsillään ojentaa ja sinä suullasi vastaanotat. Jätä myös tällä kertaa huomioonottamatta, mitä sydämessä uskotaan tai ei uskota, vaan kysy muutta mutkitta, mihin käsi ja suu tässä tarttuvat..."

Luther perustelee sitä, että seurakunnan jäsenten tulee näin kysyä pastoriltaan:

“Tässä ei sovi puhua epäselvästi ja sanoa ’mum-mum’. Ihmisiä ei saa opettaa: ’usko siihen ruumiiseen, jota Kristus tarkoittaa’, vaan ... heidän täytyy lakata mumisemasta ja sanoa avoimesti ja suoraan, vastaanotetaanko suulla pelkkää leipää ja viiniä,... Seurakunnan jäsenille on sanottava, mitä leipä ja viini ovat sakramentissa, eikä heille saa myydä jotain säkissä.”

Näistä sanoista huomataan, miten suuresti Luther itse tunnustautui Jeesuksen Kristuksen totiseen ruumiiseen ja vereen alttarin sakramentin leivässä ja viinissä ja miten suurella sielunhoidollisella vakavuudella hän ponnisteli, että kullekin yksittäiselle kristitylle välitettäisiin ja tällä säilyisi se armon ja anteeksiantamuksen varmuus, joka meille sakramentissa lahjoitetaan. Tällainen vakava sielunhoidollinen pyrkimys on myös taustalla Lutherin tunnustautumisessa elevaatioon, tuohon ikivanhaan käytäntöön kohottaa Kristuksen ruumis ja veri pyhässä ehtoollisessa Kristuksen siunaussanojen jälkeen juhlallisesti ylös. Vaikka Luther oli toisinaan sitä mieltä, että se on ilmaus keskiaikaisesta messu-uhriteologiasta, jonka hän alusta alkaen torjui ja jota hän vastusti, antoi hän sille toisen selityksen. Elevaatiolla oli hänelle vain julistuksen luonne. Kohottamalla konsekraation jälkeen ehtoollisleivän ja maljan pastori julistaa: Tämä on Kristuksen ruumis ja veri, teidän edestänne annettu ja vuodatettu!

Mutta sellaiset ihmiset kuin pastori Wolferinus loukkaantuivat elevaatioon ja halusivat sen poistamista. Sillä he torjuivat suurin piirtein Lutherin uskon reaaliapresenssiin. Tästä syystä heidän vaatimuksensa elevaation poistamisesta tulkittiin yleisesti etäntymiseksi uskosta reaaliapresenssiin. Luther protestoi kiihkeästi sitä vastaan, että elevaatiota ei enää käytetty Wittenbergin kaupunginkirkossa. Kun häneltä kysyttiin tästä asiasta, hän vastasi:

“... ennemmin kuin tahtoisin hyväksyä omassatunnossani tai ottaa kuormakseni, että minun täytyy luopua elevaatiosta siksi, että se saisi minut tuntemaan itseni Kristuksen murhaajaksi, ristiinnaulitsijaksi ja teloittajaksi, en tahtoisin vielä tänä päivänäkään ainoastaan pitää kiinni elevaatiosta, vaan, jos yksi ei riittäisi, auttaa ottamaan käyttöön kolme, seitsemän tai kymmenen elevaatiota.”

Ja nyt vielä kerran alussa ollut kysymys: “Tunnetteko te pastori Wolferinuksen?” Jos olette lukeneet tähän saakka tarkkaavaisesti ja teiltä nyt näin kysytään, te ette varmasti enää vastaa: “En!” Sillä tänäkin päivänä on monia - jopa piispojen ja professorien joukossa - joiden nimi ei tosin ole Wolferinus, mutta jotka ajattelevat aivan samalla tavalla kuin hän.

Nimi Wolferinus tarkoittaa saksan kielessä ’sudenpentua’ tai ’pientä sutta’. Se muistuttaa samalla siitä, mitä Jeesus puhui susista lammasten vaatteissa. Heistä Herra varoittaa laumaansa. He näyttävät ulkonaisesti niin vaarattomilta lammasten vaatteissaan ja kuitenkin he ovat yhtä vaarallisia kuin sudet. Eivät vain pienet vaan myös suuret sudet lammastenvaatteissa - kuten esimerkiksi Jean Calvin - ovat yhä tänä päivänä vakuuttuneita siitä, että he ymmärtävät Lutheria paljon paremmin kuin Luther itse ymmärsi itseään. Mutta he erehtyvät, sillä Lutheriin ja tunnustuskirjoihin he eivät voi vedota - ja vielä vähemmän Jeesuksen Kristuksen sanoihin.

Brüder-Rundbrief Nr. 10/1994